https://doi.org/10.21301/eap.v16i1.11

Родољуб Кубат

Православни богословски факултет,
Универзитет у Београду
kubatr69@gmail.com

Теорије о настанку *Септуагинте*

Апстракт: У раду су представљене и критички процењене научне теорије које се баве питањем настанка *Септуагинте*. Две основне теорије које се тичу начина настанка превода јесу теорија пра-текста и теорија таргума. Теорија пра-текста и данас представља основу текстолошке методологије. Остале теорије се више тичу разлога настанка превода. Две најзаступљеније су теорија богослужбеног порекла и теорија кодификације. Прва од ове две је знатно раширенија и има своје различите варијације. Треће питање које је у фокусу проблема настанка *Септуагинте* тиче се порекла превода. Историјски извори и највећи број научника сматрају да је превод у основи настао у Александрији. Једна од теорија која се супротставља овом мишљењу јесте теорија јудејског порекла. Постоји још обиље издвојених схватања која се крећу у поменутим координатама. На крају се указује на два принципа која су и даље присутна у истраживању. Први, унутрашња критика, заснована на анализи самог превода, и други, истраживање спољашњих извора, а оба могу пружити још неку важну информацију.

Кључне речи: *Септуагинта*, превод, текст, пра-текст, таргуми, закон, Александрија, Јудеја, синагога

У последњих стотинак година изнесено је више хипотеза о настанку *Септуагинте*. Кључни проблем је у одсуству поузданих историјских извора који би нешто конкретније говорили о настанку превода, мотивима и начину превођења. Текстуална критика, такође, не може поуздано да допре не само до неких појединости, него често не може да пружи поузданији одговор на многа фундаментална питања. Питање настанка *Библије седамдесеторице* развија се у више правца: 1) Када и где је могао да настане превод? Најзаступљеније мишљење је да је превод настао у Александрији, мада има мишљења да је могао настати у Јудеји. 2) Који су разлози довели до настанка септуагинталног текста? Неки сматрају да је превод настао на иницијативу Птолемеја, други су склонији да разлог за настанак превода виде у унутрашњим потребама јудејске заједнице. 3) На који начин је

превод настао? По овом питању постоје две супротстављене претпоставке. Према једној теорији, постојао је само један превод, док је према другој, било више превода. Данас не постоји општи консензус по многим важним питањима, чиме је ово истраживачко поље и даље отворено.

Теорија пра-текста

Хипотезу о пра-тексту изнео је још Паул Антон д' Лагард (Paul Anton de Lagarde 1827–1891), немачки оријенталиста и библиста. Лагард је пошао од претпоставке да је постојао један оригинални превод (Urtext) за сваку библијску књигу (de Lagarde 1863, 1–4), који је касније прошао кроз више рецензија (de Lagarde 1883). Своје мишљење је темељио на Јеронимовом наводу да су постојале три рецензије *Септуагинте*: александријска или Исихијева, цариградско-антиохијска или Лукијанова и палестинска, приписана Оригену (*Praefatio in Paralipomenon*, PL 28, 1324–1325). Лагард је сматрао да се може доћи до изворног текста уколико се генетски прате све три рецензије. Користећи ова груписања, веровао је да унакрсна контаминација текста може бити избрисана, омогућавајући тако да се реконструише оригинални текст сваке рецензије. Од та три реконструисана текста оригинални грчки текст (Ur-Septuaginta) може бити оживљен (Jobes and Silva 2000, 274). Дакле, свака библијска књига преведена је са једног јеврејског предлошка. До разлика у рукописима дошло је каснијим кварењем текста од стране преписивача и рецензената. Лагардова теза се заснивала на базичној претпоставци тадашње библистике, а то је уверење да је постојао изворни текст. Лагардова теза и данас је с извесним корекцијама широко прихваћена и скоро сва савремена текстуална критика *Септуагинте* заснива се на њој. На њеним идејним основама издато је гетингенско критичко издање *Септуагинте*, које је приредио А. Ралфс (A. Rahlfs). Главни проблем ове хипотезе представља то што су поједине књиге остале у две текстуалне верзије које се међусобно разликују (*Књига пророка Данила*, *Књига о Јестири*). Такође и чињеница да се касније појавило више превода/рецензија, као што су Аквилина, Симахова и Теодотионова посредно указује на могућност паралелног и независног превођења.

Теорија таргумâ

Насупрот мишљењу о пра-тексту, појавила се претпоставка коју је осмислио Паул Кале (Paul Kahle 1875–1964), немачки теолог и оријенталиста (Kahle 1962; Kahle 1957, 328–342). Заправо, Кале се ослонио на једну већ

постојећу претпоставку (Valtri 1994, 8–14), коју је даље разрадио. Према његовом мишљењу, никада није постојао превод као један пра-текст, него је од почетка постојало неколико превода који су се појављивали временски паралелно, а настали су на различитим местима, углавном независно једни од других. Такво схватање заснива се на претпоставци да су преводи настајали претежно из богослужбених потреба, слично арамејским таргумима (Katz 1949, 17). Временом је долазило до обједињавања тих текстова и њиховог уједначавања. Тако се дошло до јединственог текста (Kahle 1962, 222–279). На почетку није постојао изворни текст који је временом пролазио кроз различите рецензије, него је он производ дужег процеса сакупљања, прераде и унификације превода. У том смислу Кале и разумева Псевдо-Аристеја кад овај пише: „Стицајем околности, те књиге су састављене јеврејским писмима и на јеврејском језику, а прилично су немарно превођене, како изјављују упућени у тај проблем" (Kahle 1962, 30). Псевдо-Аристејева алузија требало би да значи да је превод заправо настао унификацијом и редакцијом постојећих превода. Стога је Кале сматрао да *Аристејево писмо* треба схватити као пропагандни спис који има за циљ да афирмише александријску верзију насупрот осталима. Поред тога што је александријски текст добио првенство, друге верзије превода су и даље биле у оптицају и нису сасвим нестале.

Остаци тих верзија налазе се у новозаветним наводима, посебно у *Делима апостолским* и *Посланици Јеврејима*, где се упадљиво подударају са самарјанским *Петокњижјем*, што је показатељ да су поред *Септуагинтине* верзије постојале и друге (Kahle 1962, 400ff). То исто доказују грчки фрагменти нађени у Кумрану, затим фрагменти из дванаест мањих пророка нађени у Јудејској пустињи, као и наводи из дела јудејских и хришћанских писаца. Калеову претпоставку називају и теорија таргумâ или таргум-хипотеза, јер полази из логике настанка арамејских таргумâ. Ово мишљење није наишло на шири научни одјек. Прихватио га је Калеов ученик Александер Шпербер (A. Sperber), који је сматрао да је у раном процесу настанка превода постојао прелазни период у коме је коришћен грчки за транскрипцију јеврејског, као и за превођење (Sperber 1929, 533–540). Ову теорију оспорава солидан број научно заснованих аргумената (Marcos 2000, 56–57). Међутим, Калеова претпоставка има и даље своје јако логичко и научно упориште. Чињеница да постоји одређен број књига које не могу бити сведене на један текст, нити стављене у низ повезаних рецензија, питање настанка појединих старозаветних књига чини и даље отвореним. Стога је један број савремених истраживача уздржљив када се говори о исправности ових двеју хипотеза, сматрајући да алтернатива између јединог предлошка или више њих мора бити флексибилније схваћена (Marcos 1994a, 23–24).

Теорија богослужбеног порекла

Према претпоставкама теорије богослужбеног порекла, *Септуагинта* је настала из богослужбених потреба јудејске заједнице. Калеова таргум-хипотеза суштински је повезана са претпоставком да су синагогалне заједнице почеле да преводе текстове из богослужбених потреба спонтано и независно једна од друге. У том контексту, занимљиву претпоставку изнео је Хенри Сент Џон Текери који је сматрао да је превод настао у више етапа (Thackeray 1923; Seeligmann 1948, 95–122; Ziegler 1934). Он је сматрао да су потребе за богослужбеним кругом у читањима дале први повод за превођење. Приоритет у превођењу се заснивао на богослужбеној употреби појединих књига или корпуса текстова. Према његовом мишљењу, прво је преведено *Петокњижје* у 3. веку пре Христа у Александрији, што потврђују језик и стил. Превод је близак јеврејском тексту, и сачинио га је један мањи тим преводилаца. У другој фази преведене су пророчке књиге (*Исаије*, *Јеремије*, *Језекиља* и дванаесторице мањих пророка), дакле – све осим *Данилове*. Редослед су, такође, условљавале богослужбене потребе, јер *Пророци* представљају други део читања (*haftôrâh*) после *Торе*. Потом су превођене књиге из историјског корпуса. Преведени материјали су били непотпуни, па их је прерадио каснији редактор (Thackeray 1923, 16–28). Последњу фазу превођења чине мудрачки списи. Овде су преводиоци, осим у случају *Псалтира*, тексту приступали слободније, тако да се у преводима појављују слободне парафразе, неки литерарни додаци, више упућени јавности него верницима у синагоги. Овим се објашњава непотпуни превод *Књиге о Јову*, који је у *Септуагинти* за шеснаестину краћи него јеврејски *textus receptus* (Marcos 1994b, 251–266). Слична, преводилачка слобода запажа се у *Књигама дневника*, *Јездриној* и *Немијиној*, *Књизи пророка Данила* и оној *о Јестири*.

Такеријева хипотеза је кохерентна и добро осмишљена. Међутим, она нема јаке историјске аргументе. Није познато да је такав начин синагогалног читања постојао у 3. веку пре Христа. Ако је постојао, онда је питање зашто је преведено целокупно *Петокњижје*, а не само делови који су се читали? Затим, зашто су пророци (*haftôrâh*) преведени тек један век касније? Такође, не постоје никакви спољашњи знаци који упућују на богослужбену употребу књига, као нпр. подела на одељке (параше и седариме), који су откривени у каснијим јеврејским рукописима (Harl 1986, 34–43). Релевантност ове хипотезе огледа се у томе што су богослужбене потребе могле да буду важан повод за настанак превода, као и то да је такав феномен постојао у виду арамејских таргума.

Теорија кодификације закона

Теорија кодификације закона заснива се на мишљењу да је идеју о преводу подстакао Птолемеј Филаделф или њему неки блиски сарадник (као што се говори у *Аристејевом писму*). Већи број научника је склон да подржи ову хипотезу (Bickerman 1976, 137–200; Rost 1970, 39–44; Sticker 1956). Истраживачи сматрају да је до превода *Торе* дошло зато што је у доба Птолемеја извршена *кодификација јавног Закона*, која је потом примењивана у судовима. Наиме, око 275. године пре Христа сви правни текстови су преведени са народног језика на грчки. Доказ за тако нешто проналази Мелез-Моджејевски у папирусу из Оксиринха број 3285, на којем је грчким језиком био исписан закон египатских домородаца (Modrzejewski 2001, 183–199). Жил Доривал то исто наглашава, узимајући као доказ *Папирус број 4* из Хераклеопоља, у коме стоји да се развод брака врши према „отачком праву“ (Dorival 2010, 45). То се десило и са јеврејском *Тором*, као законом једне важне мањинске заједнице. На тај начин је *Тора* ушла у правни систем птолемејске државе. Требало је да царски чиновници разумеју и тај правни спис, као и списе других нехеленских заједница. Превођење *Торе* био је више политички чин, тако да је разумљиво што је извесну улогу у овом процесу одиграо Птолемеј Филаделф. С друге стране, духовне власти у Јерусалиму не би одобриле превод да је он настао спонтано од стране јудејске заједнице. Међутим, пошто је то био захтев државне, птолемејске власти, која је цео трећи век пре Христа владала Палестином, нису имали избора него да га прихвате. Сам превод је, према неким мишљењима, дело једног преводиоца по службеној дужности (Bickerman 1959, 8).

Мишљење да је преведено *Петокњижје* било потребно птолемејској администрацији, претпоставља да је Мојсијев Закон функционисао као уобичајени закон (πολιτικός νόμος) званичних јеврејских заједница (πολίτευμα) у Египту (Dines 2004, 43). Основни недостатак ове хипотезе је то што за такво мишљење не постоји никакво историјско сведочанство. Тешко је претпоставити да тако важну околност не помиње ниједан јеврејски писац. Никакви подаци који би на то указивали не могу се наћи ни код грчких писаца. Такође, сама природа Закона није сасвим погодна за такво нешто. Постоје многе законске одредбе које у Александрији нису биле спроводиве. Наративни део Петокњижја је такође сувишан. Петокњижје је више доживљавано као извор мудрости, што се може видети код тадашњих јудејских писаца. Оправдано је и питање језика превода. Претпоставка је да би језик био књижевнији да је иницијатива дошла од стране Птолемеја Филаделфа (Joosten 2006, 349–361). Стога је ова претпоставка веома упитна. Међутим, заинтересованост овог Птолемеја да се Закон преведе на грчки

није искључена, напротив. Јудејска заједница није била безначајна, тако да је Филаделф могао био заинтересован за такав подухват.

Јудејско порекло

Занимљиво је поменути да је било мишљења да је превод настао у *Јудеји*, а не у Александрији. Ову хипотезу је још 1923. формулисао Мозес Гастер (M. Gaster), који је сматрао да је само јудејско порекло превода могло стећи такав ауторитет да га прихвате сви Јевреји из дијаспоре (Gaster 1925, 112–130). Превод представља својеврстан културни и политички отпор процесу хеленизације блискоисточног света. На тај начин Јевреји су хтели да покажу древност и супериорност сопствене културе. Превирања отпора према хеленизацији која су део Гастерове теорије у скорије време истицао је Роберт Ханхарт (Hanhart 1972). Према Гастеру, још је један фактор утицао да се начини превод: сукоб са Самарјанима. Тада је преведено и *Самарјанско Петокњижје* или *Самаритикон* као конкурентска верзија. Птолемејски цар се определио за јеврејску верзију, тако да царски поклони предати првосвештенику Јерусалимског храма Елеазару, о којима се говори код Псевдо-Аристеја – одражавају тај догађај. Цар је, такође, имао важну улогу. Друга ставка која иде у прилог овом мишљењу јесте то да јерусалимске духовне власти не би с одобравањем прихватиле такав превод да није настао у Јудеји. Највећа слабост ове теорије је у томе што су скорија истраживања језика више него убедљиво потврдиле александријско порекло *Пентатеуха* и осталих књига као што су *Књига пророка Исаије*, све четири *Књиге о Царствима* (укључивши као прве две оне *Самуилове*), *Књига пророка Јеремије*, *Књига о Јову* и две *Књиге Дневника*. Такође, тешко је доказати да су јерусалимске духовне власти имале такву контролу над дијаспором у 3. веку пре Христа, да превод није могао настати без њихове дозволе.

Остала мишљења

Поред наведених теорија, постоји још занимљивих претпоставки о настанку превода. Једна од њих је хипотеза о тексту који служи за образовање. Претпоставка је да су јеврејске школе могле бити место где је превођено. Такве школе помињу се код Сираха (51: 23): „дођите к мени, неуки, и настаните су у кућу науке“ (ἐγγίσατε πρός με ἀπαίδευτοι καὶ αὐλίσθητε ἐν οἴκῳ παιδείας). Такве школе су могле функционисати по угледу на јелинске. Постоји мишљење да су гркофони Јевреји на тај начин тумачили *Закон* (Orlinsky 1989, 534–362). Као и у претходним случајевима, за таква

мишљења не постоје историјски докази. С друге стране, ово мишљење се заснива на логичким претпоставкама, које се морају уважавати.

Хајнрих Грец је сматрао да је превод настао у Александрији, али у доба Макавеја (Greatz 1891). У неким текстовима је увиђао полемику између фарисеја и садукеја, на пример у *Књизи Левитској* у 23. поглављу (стихови: 11–16). Чињеница да су преводиоци дилему решили у духу фарисеја, указује да је превод морао настати касније него што већина претпоставља. Он је и на основу превода појединих израза, као нпр. *'ârnebet* са δασύπους а не са λαγώς (Лев 11 5сс), сматрао да се то на подругљив начин могло односити на Птолемеја Лагоса. Сличне примере Грец наводи из *Поновљеног закона* (17: 14–19), те из *Књиге пророка Језекиља* (8: 12). Ова теза није оставила трага у каснијим истраживањима.

Било је мишљења да су преводиоци користили јеврејски текст који је био пренет грчким писмом. Главни представник ове теорије био је Франц Ксавер Вуц (1883–1938). Он је претраживао старозаветни текст на основу остатака грчке транслитерације јеврејског писма у *Септуагинти*. Помоћу ових изолованих индикација покушао је да поврати сугласнике јеврејског текста који су преводиоци користили као предложак за свој превод на грчки. Тај текст је био старији од масоретског, што се може увидети кроз поређење са сачуваним јеврејским рукописима (Wutz 1926, 61ff; 101ff). Текстом преведененим у *Септуагинти* је транслитерације из друге колоне *Хексапле*, које је преузео из миланског палимпсеста. Ова замисао, дакле, кореспондира са постојањем друге колоне у Хексапли, где се налазила грчка транслитерација јеврејског текста. Колико је ова претпоставка веродостојна, тешко је проценити. Методологија којом се дошло до ње упитна је. Нелогично је да су преводиоци користили грчку транслитерацију текста, будући да су добро познавали јеврејски језик и његово писмо. Наравно, није немогуће да су делови јеврејског текста који су коришћени у литургији преношени грчким писмом како би се изашло у сусрет верницима који више нису познавали јеврејско писмо (Marcos 2000, 62).

Неки истраживачи сматрају да је дословни превод *Петокњижја* и *Псалама* био начињен интерлинеарно као испомоћ при разумевању јеврејског текста. Преводиоци су тежили да преводе реч-за-реч где је год то било могуће, парафразирали су тешка и нејасна места и додавали објашњења (глосе) за двосмислене делова текста. Претпоставка ове теорије је да су грчке верзије биле осмишљене тако да се читају упоредо са јеврејским. Када је јеврејски језик постао већини неразумљив, тада је грчки текст коришћен самостално. Међу заступнике ове хипотезе убрајају се Алберт Питерсма и Бенџамин Рајт, уредници *Новог енглеског превода Септуагинте* (*NETS*), с тим што они наглашавају да се интерлинеарност мора схватити метафорично. Камерон Бојд-Тејлор је увео термин „метафраза", који се може

превести као реч-за-реч или најближа фраза. Упориште за такво мишљење налази он у неким египатским писарским школама. Тиме настанак *Септуагинте* он доводи у везу са покушајем Јевреја да створе сопствену литерарну традицију (Boyd-Taylor 1998, 71–105). Претпоставка за то је био приступ јеврејским текстовима на њиховом изворном језику. Дакле, грчки превод је првобитно имао за циљ да обезбеди приступ оригиналном јеврејском тексту. Слаба страна ове теорије је то што се може односити само на текстове који су дословно превођени. Њеним уопштавањем се још у већој мери изоштрава питање односа јеврејског предлошка и каснијег масоретског текста.

Занимљиво је поменути једну струју мишљења према којој је превод настао у циљу афирмације јеврејског писма. Мартин Резел сматра да је повод била намера Јевреја да другим народима покажу узвишеност сопствене вере и културе (Rösel 1998, 62–70), чиме се истовремено пружала могућност за мисију међу многобошцима. Неки истраживачи су склони да жељу за самоафирмацијом схвате као додатну мотивацију (Peters 1992, 1093–1104). А Јоахим Шапер је мишљења да су *Псалми* преведени у хасмонејској Judeji да би се тиме задовољиле потребе гркофоног становништва у ванхрамовној употреби (Schaper 1995, 131–133; 175). Такви мотиви су сасвим могући; њих подупиру и универзалистичке идеје присутне у појединим библијским списима. Филон и Јосиф су били на тој линији мишљења. Постоји још доста појединачних претпоставки, као и варијација на поменуте теорије (Jellicoe 1968, 59–73).

Питање релевантности наведених хипотеза остаје предмет даљих научних истраживања и процена. У сваком случају, наведене теорије су у доброј мери уоквириле истраживачко поље и тиме омогућиле отварање нових перспектива. У савременој науци се још трага за неким поузданијим сазнањима која би нас још више приближила решавању проблема. Два истраживачка принципа и даље су присутна. Први, унутрашња критика, заснована на анализи самог превода, и други, истраживање спољашњих извора, који могу донети још неку важну информацију. С обзиром на повећано интересовање за *Септуагинту* и примену нових техничких помагала, као што је рачунарска технологија – може се очекивати да ће предстојећа истраживања довести до неких важних сазнања.

Литература

Hieronymus. Praefatio in Paralipomenon. *PL* 28.
Bickerman, Elias. 1959. „The Septuagint as a Translation“. *Proceedings of the American Academy for Jewish Research* No. 28, 1–39.
Bickerman, Elias. 1976. *Studies in Jewish and Christian History I*. Leiden: Brill.

Boyd-Taylor, Cameron. 1998. “A Place in the Sun: The Interpretative Significance of LXX-Psalm 18: 5c”. *Bulletin of the International Organization for Septuagint and Cognate Studies,* 31.

de Lagarde, Paul Anton. 1863. *Anmerkungen zur griechischen Übersetzung der Proverbien*. Leipzig: F.A.Brockhaus.

de Lagarde, Paul Anton. 1883. *Librorum Veteris Testamenti canonicorum pars prior graece*. Göttingen.

Dines, Jennifer. 2004. *The Septuaginta*. London/New York: T& T Clark.

Dorival, Gilles. 2010. “New light about the origin of the Septuagint?” In *Die Septuaginta – Texte, Theologien, Einflüsse*, *2. Internationale Fachtagung von Septuaginta Deutsch (LXX. D)*, *Wuppertal: 23–27.7.2008, WUNT 252*. Edited by Kraus, W. / Karrer M. in collaboration with M. Meiser, 36–47. Tübingen: Mohr Siebeck.

Gaster, Moses. 1925. *The Samaritans: Their History, Doctrines and Literature*. London: Oxford University Press.

Greatz, Heinrich. 1891. “The Genesis of the So-colled LXX”. *Jewich Quarterly Review* 3, 150–156.

Hanhart, Robert. 1972. “Zum Wesen der makedonisch-hellenistischen Zeit Israels”. *Wort, Lied and Gottesspruch II*. Würzburg: Echter .

Harl, Marguerite. 1986. *La Bible d’Alexandrie*: *1. La Genèse*. Paris: Editions de Cerf.

Jellicoe, Sidney. 1968. *Septuagint and Modern Study*. Oxford: Oxford University Press.

Jobes, Karen and Moisés Silva. 2000. *Invitation to the Septuagint.* Grand Rapids: Baker Academic.

Joosten, Jan.(2006. “Le millieu produktuer du Pentateuque grec”. *Revues des Etudes Juives* No. 165, 349–361.

Kahle, Paul. 1962. *Die Kairoer Genisa: Untersuchungen zur Geschichte des hebräischen Bibeltextes und seiner Übersetzungen*. Berlin: Academic-Verlag.

Kahle, Paul. 1959. *The Cairo Geniza*. Oxford: Basil Blackwell.

Kahle, Paul. 1957. “Problems of the Septuagint”. In *Studia Patristica I*, edited by K. Aland. Berlin: Academic-Verlag.

Katz, Peter. 1949. “Das Problem des Urtextes der *Septuaginta*”. *Theologische Zeitschrift* No. *5*, 1–24.

Marcos, Natalio Fernandez. 1994a. *Scribes and Translators: Septuagint and Old Latin in the Books of Kings*. Leiden: E.J.Brill.

Marcos, Natalio Fernandez. 1994b. “The Septuagint Reading of the Book of Job”. In *The Book of Job,* edited by W. A. M. Beuken. Leuven: Leuven University Press.

Marcos, Natalio Fernandez. 2000. *The Septuagint in Context: Introduction to the Greek Versions of the Bible*. Leiden: Brill.

Mélèze-Modrzejewski, Joseph. 2001. “The Septuagint as Nomos: How the Torah Became a ‘Civic Law’ for the Jews of Egypt”. In *Critical Studies in Ancient Law, Comparative Law and Legal History,* edited by Cairns, J.W. and O.F. Robinson. Oxford: Bloomsbury Piblishing.

Orlinsky, Harry. 1989. “The Septuagint and its Hebrew Text”. In *The Cambridge History of Judaism*, edited by Davies, W.D, and Louis Finkelstein. Cambridge: Cambridge University Press.

Peters, Melvin. 1992. “Septuagint”. *ABD* No. *5*, 1093–1104.
Rösel, Martin. 1998. “The Text-Critical Value of Septuagint-Genesis”. *Bulletin of the International Organization*
for Septuagint and Cognate Studies No. 31, 62–70.
Rost, Leonhard. 1970. “Vermutungen über den Anlass zur griechischen Übersetzung der Tora”. In *Wort, Gebot, Glaube: Beiträge zur Theologie des Alten Testaments*, H. J. Stoebe / FS W. Eichrodt / J. J. Stamm / E. Jenni (Hrsg.), 39–44. [Abhandlungen zur Theologie des Alten und Neuen Testaments 59] Zürich: Zwingli Verlag.
Schaper, Joachim. 1995. *Eschatology in the Greek Psalter.* Tübingen: Mohr Siebeck.
Seeligmann, Isac Leo. 1948. *The Septuagint Version of Isaiah: A Discussion of its Problems*. Leiden: E.J.Brill.
Sperber, Alexander (1929). Das Alphabet der Septuaginta-Vorlage, *Orientalistische Literaturzeitung*, *32*, 533–540.
Stricker, Bruno. 1956. *Der Brief von Aristeas*. Amsterdam: Noord-Holland.
Thackeray, Henry St. John. 1923. *The Septuagint and Jewish Worship*. London: Wipf & Stock Publishers.
Veltri, Giuseppe. 1994. *Eine Torah für den König Talmai: Untersuchungen zum Übersetzungsverständnis in der jüdisch-hellenistischen und rabbinistischen Literatur*. Tübingen: Mohr Siebeck.
Wutz, Frantz Xaver. 1926. *Die Transkriptionen von der LXX bis zu Hieronymus*. 42. Gießen: Töpelmann.
Ziegler, Joseph. 1934. “Untersuchungen zur LXX des Buches Isaias”. *Alttestamentliche Abhandlungen* 12, 3. Münster.

Rodoljub Kubat
Faculty of Orthodox Theology, University of Belgrade, Serbia

Theories of The Origin of The Septuagint

In this paper the author presents and critically assesses scholarly theories tackling the issue of the Septuagint’s origin. The most prominent theories shape the course of research into the Septuagint’s origin. The basic questions which these theories aspire to answer are: the wayof emergence of the translation, the reason for, and the origin of the translation, and the place of its origin. There are two basic theories dealing with the way of emergence of the translation: these are the Urtext theory and the Targum theory. The first one still represents the basis of textual criticism methodology. Other theories predominantly tackle the question of what led to the translation in the first place. Two most dominant theories in this respect are the theory of liturgical use and the theory of codification. The former is more widely spread and has its different variations. The third question focuses on the location of the translation. Historical sources and the majority of scholars claim that the translation originated in Alexandria.

One of the opposing theories claims the Judaean origin of the Septuagint. There is a significant number of opinions which fit somewhere in between the two. At the very end of the paper two research principles (criteria) have been more thoroughly investigated and presented. The first – internal criticism is based on the analysis of the translation itself, while the second deals with the research of external sources which can shed additional light on the topic.

Key words: The Septuagint, translation, text, Urtext, Targums, law, Alexandria, Judaea, synagogue

Théorie sur la genèse de Septuaginta

Dans cet article sont présentées et évaluées de manière critique les théories scientifiques qui se consacrent à la question de la genèse de Septuaginta. Deux théories principales qui concernent le mode de cette genèse sont la théorie du pré-texte et la théorie des targoums. La théorie du pré-texte est aujourd'hui encore le fondement de la méthodologie textologique. Les autres théories se penchent plutôt sur les raisons de la genèse de cette traduction. Les deux théories les plus représentées sont la théorie du culte chrétien et la théorie de la codification. La première des deux est bien plus répandue et a ses différentes variations. La troisième question concernant le problème de la genèse de Septuaginta est celle de l'origine de cette traduction. Les sources historiques et le plus grand nombre des scientifiques considèrent que cette traduction a en fait été créée en Alexandrie. L'une des théories qui s'oppose à cette opinion est la théorie de l'origine judéenne. Il existe une abondance d'autres positions qui oscillent dans les coordonnées évoquées. À la fin on rend compte de deux approches présentes encore aujourd'hui dans la recherche: la première – la critique interne – est basée sur l'analyse de la traduction même, alors que la seconde consiste en la recherche des sources externes; toutes les deux peuvent fournir de nouvelles informations importantes.

Mots clés: Septuaginta, traduction, texte, pré-texte, targoums, loi, Alexandrie, Judée, synagogue

Primljeno / Received: 10.11.2020
Prihvaćeno / Accepted: 12.12.2020